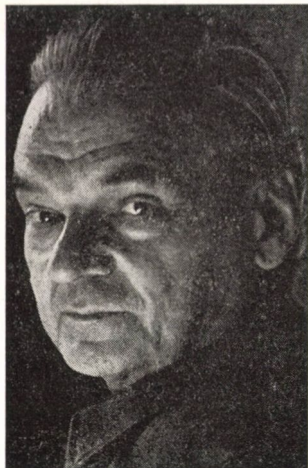

„Az Akadémia feladata, hogy a nemzeti műveltség egységét minden erejével a haladás szellemében biztosítsa”

Keresztúry Dezső 1904-ben Zalaegerszezen született. 1928-ban szerzett diplomát a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Arany János monográfiájának első kötetével 1970-ben elnyerte az irodalomtudományok doktora címet. Kutatási területe a magyar irodalom története a 19–20. században, a német irodalom főleg a Goethe-korszakban s a 20. században. Legfontosabb publikációi: Helyünk a világban. Káldor, 1946; A magyar irodalom képekönnyve. Magvető, 1956.; Német költők antológiája. Móra, 1963; „S mi vagyok én . . .” Arany János 1817–1856. Szépirodalmi Kiadó, 1967; Örökség. Magvető Kiadó, 1970.

1. Nem készültem szaktudósnak; mindig az egész világ érdekelt. Pályám különös, nemegyszer abszurd fordulatai nagyrészt ezzel is magyarázhatók. Gyermekkoromban egyformán fűtött a természetjárás szenvedélye, az olvasási düh, meg a mozilátogatás. Középiskolai pályám ezért sem volt egyenletes. Jeles tanulóként kezdtem, negyedikes gimnazista koromban minden konferenciáról az intők és róvók seregét vittem haza. Nyolcadikos koromra megint jeles rendű, azután praematurus lettem.

Döntő fordulatot életemben csak azért jelentett, hogy az Eötvös Collegium felvett növendékei sorába, mert ott sokkal magasabb szinten, sokkal inkább táguló látókörrrel, több lehetőséggel és főképpen: nagyobb munkafegyelem korlátai között élhettem megőrzött szenvedélyeimnek. Magyar–német szakos tanárjelölt voltam, de tudósként nem szakosodtam, pedig tapasztalhattam, hogy kollegista társaim között azok jutottak igazán előre, akik kezdetől fogva egyetlen tudományág specialistáivá nevelték magukat. Harmad- és negyedéves koromban két évig a bécsi egyetemen tanultam. Ott, ha lehet, még jobban szétforgácsolódott érdeklődésem, — egyebek közt az építészernökség, a színházi rendezőség, de a pszichiátria is felkísértett álmaimban mint élethivatás.

Az érdeklődés sokoldalúsága nemcsak lehetővé, de kötelezővé is lett számomra akkor, amikor — 1928-ban — Berlinbe kerültem.

Lehetővé, mert átélhettem a berlini tudományos és művészeti élet páratlan gazdagságú virágkorának végét; a weimari Németország alkonyi éveiben szemem előtt játszódott le a bal- és jobboldali politika előretörése, összecsapása, majd a fasiszta hatalomátvétel. Én, bár külföldiként, a német alapossággal kifejlesztett faszizmus ellenzékének vonzásában éltem: megismerhettem a baloldali világmozgalomnak mindazokat az alkotásait, amelyeket itthon akkor betiltottak. Sokat fejlődött tehát politikai tájékozottságom is. A tudomány

vezető embereibe vetett bizalmamat viszont alapjaiban rendítette meg az az opportunizmus, amellyel a humanizmus fellegrádként magasztalt és tisztelt berlini egyetem tanárainak döntő többsége elfogadta a náci parancsuralmat. A porosz Tudományos Akadémia egyik vezető tudósának íróasztala fölött — hogy csak egy példát említek —, amely egykor Mommsené volt, Humboldt és Goethe arcképe között egyszerre megjelent Hitlernek egy Schillert magasztaló Goethe-idézettel ékesített arcképe.

A sokoldalú tájékozódást kötelességemmé is tette az a körülmény, hogy a berlini Magyar Intézet könyvtárosaként nekem kellett végleg rendbe tennem az Intézet máig páratlan „magyarságtudományi” gyűjteményét, s természetesen sok előadást, cikket, tanulmányt kellett készítenem a német érdeklődők számára a magyar nyelv és irodalom, a művészeti és tudományos élet jelenségeiről, problémáiról. Az „Ungarische Jahrbücher” munkatársaként évente átlag 200–250 könyv- és tanulmány-ismertetést készítettem főként a magyar humán műveltség műveiről. Ugyanakkor a hazai folyóiratok és intézmények az ellenkező irányú munkásságot várták el tőlem.

Így éltem csaknem egy évtizeden át, kötelességszerűen is a német és a magyar műveltség érintkezésének övezetében.

Ez a kettősség jellemezte a körülmények sajátos alakulása folytán munkásságomat akkor is, amikor — 1936-ban — az Eötvös Collegium tanáraként visszakérültem Budapestre. Fő munkahelyemen természetszerűen fordultam első rendben a magyar irodalomtörténet felé. A szükség azonban úgy kívánta, hogy a Pester Lloyd tárcarovatának, majd lassanként egész kulturális részének vezetőjeként, változatlanul a részletekig hatoló mélységben foglalkozzam a német szellemi és politikai élet mozzanataival is. A nácizmus szellemi, majd politikai befolyása alatt álló területen sikerült így — egyetértő munkatársakkal — egyidőre azt a kivételes orgánumot megteremtteni, amely német nyelven ugyan, de felfogása szerint töretlenül humanista — nemegyszer egyenesen antifasiszta — szellemet képviselt; ezért végül már ki is tiltották Németországból, ahol váratlan, érthető, de a kormányzó hatalomnak kényelmetlen népszerűsége tett szert. Mindez, de az a körülmény is, hogy bírálóként, szépíróként és esszéistaként is munkatársa lettem a hazai belső ellenzék lapjainak és folyóiratainak, erősen akadályozta tudományos pályám emelkedését. Két, terveiben, vázlatában kész szaktudományos munkám — „Bevezetés az irodalomtudományba” és „Kemény Zsigmond pályaképe” — befejezésében akadályozott a más irányú, akkor sokkal lényegesebbnek érzett elfoglaltság. Magántanári habilitációmat — amelyet mesterem, Horváth János szorgalmazott — lehetetlenné tette a hivatalosság. Ezért maradt tudományos és irodalmi munkásságom két fő területe a gyakorlati pedagógia meg a bíráló, illetőleg esszéíró foglalatosság.

A rommá lett fővárosban a rommá tett Eötvös Collegium igazgatója lettem 1945-ben. A kollégium újjáépítésében segített is, de akadályozott is, hogy 1945 őszén át kellett vennem a vallás- és közoktatásügyi miniszter feladatkörét. Ezt igyekeztem a rábízott terület egészét elég jól ismerő szakemberként ellátni. Ahogy a pártok küzdelme megerősödött, a gyakorlati politika mindig jobban befolyásolta a szakmai döntéseket is, szükségképp lehetetlenné lett tehát a vállalt feladatot ellátnom. A történelmi változás, a „fordulat éve” az Eötvös Collegiumot is megszüntette. Új beosztásomban a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárnokaként megint a romok eltakarítása és az újjáépítés megszervezése kötötte le minden erőmet és időmet. A magyar költészet egészét

átfogó verselemző munkámnak ezért csak néhány fejezete készülhetett el. 1950-ben az Országos Széchenyi Könyvtárba kerültem, s itt végre ismét „maga az anyag” kötötte le figyelmemet. Számos országos jelentőségű irodalmi kiállítás rendezőjeként, meg a Batsányi Műveit közreadó kritikai kiadás munkálatai közben, újra visszatérhettem a saját tudományom szakterületére.

Így jött létre 1957-ben megjelent könyvem, „A magyar irodalom képeskönyve” (a tárgy első tudományos igényű összefoglalása a felszabadulás után), a Batsányi kritikai kiadás, meg az Arany kritikai kiadás; az előbbit Tarnai Andorral készítettem, az utóbbinak szerkesztését Voinovich Gézától vettem át. Arany egyébként végigkíséri tudományos munkásságomat: első érdemesebb irodalomtörténeti könyvecském az ő pályaképeinek vázlata volt; róla készítettem székfoglaló előadást tartani, amikor először megválasztottak az Akadémia tagjának, s róla készült az összefoglalás teljességére törekvő monográfiám, amelynek második kötetén most dolgozom. Közben azonban megjelent néhány, a maga idejében úttörő antológiám és fordításom a német irodalom területéről. Régebbi tanulmányaimból is megjelent két kötetnyi.

2. Legfőbb tudományos feladatomnak a közeljövőben az Arany-monográfia befejezését tekintem. Ha ezzel elkészülök, szeretném megvizsgálni a századunk elején kibontakozó új reformkor szellemi, művészeti, politikai irányainak elég egységes alapul szolgáló társadalmi gyökérzetet. Folytatnom kell — hogy néhány igen lényeges kérdés tisztázásával kiegészítsem — a német-magyar kapcsolatok területén végzett munkámat is. Szeretném, eddigi tanulmányaimat összefoglalva és teljesebbé téve befejezni „Két műveltség határövezetében” címen tervezett munkámat.

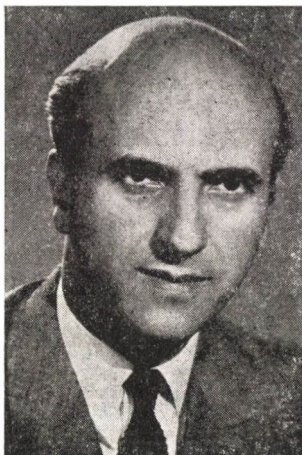
3. Életem során három szakaszban, egymástól erősen eltérő módon kerültem kapcsolatba az Akadémiával. Egyetemi hallgatóként gyakran ott ültem az előadások közönségének sorában. Hálásan emlékszem vissza az akkori vezetőség gesztusára: lehetővé tette, hogy az érdeklődő Eötvös kollegisták igen jutányos áron vásárolhassanak az Akadémia kiadványaiból. Így szereztem meg egyebek közt Kazinczy ma is kedves és gyakran használt levelezését. A negyvenes évek elején újra komolyabb formában felmerült klasszikusaink kritikai kiadásának kérdése. A sorozatból nekem jutottak volna a Batsányi-kötetek. Miniszter-koromban rendkívül sok gondot okoztak a palota helyreállítása és az Akadémia szervezetének megújítása körüli nehézségek, elfajuló viták. Sok türelemmel és erőfeszítéssel sikerült akkor ezeket nagyjából elsimitani. Az Akadémia főkönyvtárnokaként részt kellett vennem az akkor átszervezett vezetőség munkájában is: nemegyszer hatott rám csüggesztően a megoldatlanul maradt problémák súlyossága. Az újjáalakult Akadémia nem tartott igényt közreműködésemre; csak a hatvanas évek folyamán voltak be az Irodalomtudományi Bizottság munkájába, s 1973-ban választottak meg ismét levelező tagnak.

Az újjáalakult Akadémia lehetőségei, munkaköre, feladatai sokkal kiterjedtebbek, nagyobbak és jelentősebbek a réginél. Munkásságának és eredményeinek egészét nem volt s nincs is módomban kellő alaposítással áttekinteni. Így is rendkívülinek és tiszteletreméltónak tartom mind erőfeszítéseinek, mind eredményeinek nagyságát. Az egész világ tudományos életének számottevő, a magyar szellemi életnek pedig elsőrangú fóruma lett. Legnagyobb és

legméltóbb feladatának azt tartom, hogy a felgyorsult időben félelmetesen megnövekedett, a szakosodás eróziója által mindinkább széttagolódnó műveltség összekötő kapcsait megtartsa, erősítse. S főként, hogy a nemzeti műveltség egységét — mint ennek most már legfőbb öre és ápolója — minden erejével a haladás szellemében biztosítsa.

Uccentum feso'

„Egy jó gondolat tizezrek és százezrek életét és munkáját könnyítheti meg”

Lukács József 1925-ben Budapesten született. 1948-ban végezte el a Budapesti Műszaki Egyetemet. 1967-ben nyerte e a műszaki tudományok doktora fokozatot „Termoinduktív generátor” című disszertációjával. Jelenleg a Villamosipari Kutató Intézet igazgatója. Kutatásaiban a félvezető technológiával, ill. közvetlen energiaátalakítási problémákkal foglalkozik. Fontosabb tudományos publikációi: Félvezető termovillamos generátor. *Elektrotechnika*, 1957; Das „Impalla” Verfahren. *Elektrie*, 1962; Termoinduktív generátor. *Elektrotechnika*, 1964; Si-SiC heterojunctions. *Acta Technica*, 1966; The importance of elliptical momentum distribution of gas molecules in direct thermal-electrical energy conversion. *Acta Technica*, 1971.

1. A pályaválasztásnak egy későbbi korban történő indokolása meglehetősen kockázatos feladat és általában inputáció jellegű. Mindenképpen tény, hogy gyermekkorom óta vonzott a villamosság, nem félttem tőle és különösen érdekelt annak erősáramú, nagy villamos teljesítményeket előállító és felhasználó része. Ilyen előzmények után kerültem a Műegyetem villamosmérnöki szakára. Mind az egyetemi, mind a fiatal mérnöki évek alatt izgatott az a probléma, hogy különböző kapcsolási, vezérlési folyamatokat az erősáramú technikában mi módon valósíthatnók meg mozgóalkatrész nélkül, lehetőleg szilárdtestekben végbemenő folyamatok alkalmazásával? Az 1948-ban felfedezett és nyilvánosságra hozott tranzisztorhatás és dióda-készítés kihatásának hullámai 1955-ben érték el hazánkat. Talán jó, talán rossz érzékkel, arra gondoltam, hogy ezen elemeket az erősáramú technikában is realizálhatnánk. A gondolat reálisnak látszott, mivel a feltételezések szerint a vonatkozó kísérletek nem igényeltek milliós értékű felszerelést, hanem jelentős ismereteket a szilárdtest fizikában, technológiában. Az akkori kezdeményezések 1959–60-ban érték be. Ekkor sikerült több ezer lóerős villamos mozdonyokat magyar szilícium diódaival meghajtjanunk. Ezekből eddig 200 mozdony fut az ország-